

УДК 336.7(477)

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вовканич А.І.

У статті здійснено аналіз банківської діяльності, досліджено її основні тенденції та особливості. Визначено роль аналізу в діяльності банку, за допомогою якого обґрунтовуються стратегія і тактика його розвитку, уточнюються плани та управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються фінансові резерви, оцінюються результати діяльності управлінського персоналу, окремих підрозділів і банку в цілому. Аналіз банківської діяльності є основою ефективного управління банком, вихідною базою прийняття управлінських рішень на всіх рівнях банківського менеджменту.

Ключові слова: банківський аналіз, економічний аналіз, банківський сектор, банківська діяльність, банківські операції.

ВСТУП

Протягом останніх років в Україні було досягнуто певних елементів стабілізації банківської системи зі збереженням її ринкової орієнтації, здатної відігравати важливу роль у посиленні стабілізаційних процесів та здійсненні структурних перетворень в економіці в цілому. Сьогодні не можна не бачити наявних проблем у розвитку та функціонуванні банківської системи. Банківський сектор не може ефективно функціонувати в умовах стагнації інших сфер економіки. Головною сьогоденною стратегією банків стала не стратегія зростання і розвитку, а стратегія виживання. Виникла ситуація, коли банки неспроможні виконувати належні їм функції фінансових посередників у зв'язку з неповерненням позичальниками отриманих у банках кредитів та несплатою відсотків за ними.

В період переходу української економіки до ринкової від українських банків вимагається підвищення ефективності управління банківською діяльністю. Для реалізації цієї задачі велику роль відводиться аналізу банківської діяльності. Адже з його допомогою виробляється стратегія і тактика розвитку банку, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, оцінюються результати діяльності банку. Успішний розвиток і надійність банківської системи залежить від постановки аналітичної роботи в банку, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем.

Питання підвищення ефективності банківської діяльності знаходяться в центрі постійної уваги науковців та банкірів-практиків. Їм присвячені дослідження, що проводяться у сфері виробничо-фінансової діяльності банків. Вони також знайшли своє відображення в наукових працях вчених, зокрема: у працях Кочеткова В. М. аналізується банківська діяльність, автор узагальнює методичні підходи до аналізу банківської діяльності з урахування передового західного досвіду; у працях Щибиволок З. І. висвітлюються основні аспекти загальної оцінки діяльності комерційних банків, питання аналізу активів і пасивів, ліквідності, доходів, витрат і прибутковості капіталу банку; у працях Васюренка О. В. особлива увага приділяється аналізу новітніх підходів до здійснення банківських операцій.

Мета даного дослідження полягає в оцінці банківського сектору України загалом, та в оцінці ролі проведення аналізу в діяльності комерційних банків, адже за допомогою аналізу установлюються найсуттєвіші факторні показники, які впливають на зміни результатів діяльності банку. Методологічно стаття побудована аналізі статистичної інформації Державного комітету статистики України, Національного банку України. Обробка інформації у статті базувалась на методах системного підходу, узагальнення, порівняння.

1 ЗМІСТ ТА РОЛЬ АНАЛІЗУ В БАНКУ

Економічний аналіз – це науковий метод пізнання сутності економічних явищ та процесів, що ґрунтується на розчленуванні їх на складові і на вивченні в усьому розмаїтті зв'язків і залежностей [4, с.15].

Банки взагалі – це суто комерційні інститути, які в поточній діяльності реалізують передусім власні економічні інтереси. Найважливіше завдання комерційного банку – максимізація вартості капіталу, тобто підвищення рівня доходів на кошти, що були вкладені в банк засновниками та акціонерами. Тому основним показником діяльності комерційного банку вважається прибуток як різниця між доходами від банківських операцій та витратами на їх здійснення. Головним принципом управління діяльністю банків виступає принцип: «купити дешевше – продати дорожче». Таким чином, політика і стратегія банку мають бути

спрямовані на залучення фінансових ресурсів за найменшою вартістю та пошук найбільш доходних варіантів розміщення цих ресурсів при забезпеченні прийнятної рівня ризику проведення операцій [1, с. 55].

Банківський аналіз вивчає не саму фінансову діяльність банку, а її економічні результати.

Обумовленість економічних явищ і процесів причинним зв'язком потребує від аналізу вивчення факторів, що викликають зміни тих чи інших показників. За допомогою аналізу установлюються найсуттєвіші факторні показники, які впливають на зміни результатів діяльності банку. Виявлення і вимірювання взаємозв'язку між показниками, що аналізуються, забезпечує комплексне, органічно взаємозв'язане дослідження роботи комерційного банку.

Основними об'єктами аналізу банківської діяльності є такі: фінансово-економічна ситуація у країні; заходи щодо формування капіталу банку, а також його структура; якість активів (кількісний і якісний аналіз структури кредитно-інвестиційного портфеля банку); показники прибутковості функціонування банку, що дають змогу судити про ефективність його роботи; темпи зростання банку; показники ліквідності й платоспроможності банку, які характеризують його фінансову стійкість; показники економічних нормативів [2, с. 7].

Інформаційне забезпечення аналізу охоплює такі види звітності: фінансова звітність – складається раз у рік; періодична фінансова звітність – складається щоквартально; службова звітність – поділяється на: щоденну, щотижневу, щомісячну, щоквартальну, річну [5, с. 16].

Отже, аналіз банківської діяльності є системою спеціальних знань, пов'язаних із дослідженням тенденцій усебічного розвитку, науковим обґрунтуванням планів і управлінських рішень, контролем за їх виконанням, оцінкою досягнутих результатів, а також пошуком, вимірюванням і обґрунтуванням резервів підвищення ефективності фінансових показників діяльності банку.

2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Комплексний аналіз фінансового стану банку являє собою багатовимірне завдання, що включає аналіз власного капіталу, зобов'язань банку, аналіз активів (у тому числі аналіз кредитних операцій, інвестиційних та інших операцій банку з цінними паперами, валютних та інших активних операцій, аналіз банківських послуг), аналіз доходів і витрат банку, аналіз прибутку і рентабельності, аналіз ліквідності, аналіз банківських ризиків та аналіз фінансового стану банку [3, с. 7].

Станом на 01.01.2010 р. в Книзі реєстрації банків, валютних бірж та фінансово-кредитних установ було зареєстровано 197 банків; загальна кількість діючих банків – 182, з них із іноземним капіталом – 51 (в тому числі зі 100% іноземним капіталом – 18). Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків станом на 01.01.2010 р. становить 35,8% – це на 0,9% менше в порівнянні з даними на 01.01.2009 р. – 36,7% [7]

Структура активних і пасивних складових балансів банку є найбільш узагальненою характеристикою, що відбиває специфіку й основні сфери діяльності банку, стан ринку позичкових ресурсів, кількість і якість клієнтури, що обслуговується, політику банку по залученню і розміщенню грошових ресурсів з метою одержання прибутку.

Обсяг загальних активів (не скоригованих на резерви під активні операції) в лютому поточного року становив 983 527 млн. грн., обсяг чистих активів (скоригованих на резерви за активними операціями) – 865 356 млн. грн., а обсяг високоліквідних активів становив – 90 931 млн. грн.

У структурі активних операцій традиційно найбільшу питому вагу мають кредитні операції. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Саме аналіз кредитних операцій банку з погляду ступеня ризику, забезпеченості та доходності лежить в основі аналізу якості активів, що, у свою чергу, є важливим напрямом рейтингової оцінки діяльності банку. Позикові операції являють собою один із найефективніших, тобто прибуткових способів розміщення ресурсів банку. Водночас кредитні операції – це найбільш ризикований вид операцій банку. Кредитні операції формують його кредитний портфель [2, с. 121]. Обсяг кредитів, що надані суб'єктам господарської діяльності станом на 01.03.2010 р. становить – 466 938 млн. грн., а обсяг кредитів наданих фізичним особам становить – 213 696 млн. грн. Прострочена заборгованість за кредитами в березні поточного року становила 70 211 млн. грн. – це на 25,64% більше, ніж на січень 2009 р. (18 015 млн. грн.).

Однією з головних проблем кредитної діяльності банків у сучасних умовах є несвоєчасне погашення наданих позик. Нарощуючи обсяги кредитних вкладень, банк веде недостатню роботу щодо їх повернення. Тенденція з поверненням позик може призвести до банкрутства банку. Тому банку необхідно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від законної кредитної політики. Банку слід поліпшити політику щодо видачі кредиту, контролю за поверненням позик, контролю за його забезпеченням.

Аналіз власного капіталу банку являє собою складне, комплексне завдання, під час розв'язання якого слід враховувати не лише загальний фінансовий стан банку та його діяльність, а й проаналізувати кон'юнктуру ринку банківських операцій і послуг, економічний стан учасників (акціонерів) банку та його клієнтів. [2, с. 25]. Загальний обсяг власного капіталу в березні 2010 р. становив 122 032 млн. грн., з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал – 121 252 млн. грн. Загальна частка капіталу у пасивах становить 14,1%.

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє комерційний банк, переважають зобов'язання банку. Під зобов'язаннями банку слід розуміти вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому. Обсяг зобов'язань банків у березні 2010 р. становив 743 324 млн. грн., з них: кошти суб'єктів господарської діяльності – 111 834 млн. грн. (з них: строкові кошти суб'єктів господарської діяльності – 49 112 млн. грн.); кошти фізичних осіб – 213 258 млн. грн. (з них: строкові вклади фізичних осіб – 158 874 млн. грн.) [7].

Ситуація на грошово-кредитному ринку в березні 2010 року характеризувалася подальшим прискоренням тенденції до збільшення коштів населення в банківській системі. Збільшення коштів юридичних осіб сприяло зниженню ставок за кредитами. Водночас зазначене не призвело до активізації процесів кредитування – унаслідок відсутності платоспроможних позичальників банки значну кількість вільних ресурсів спрямували у фінансові інструменти, зокрема в державні цінні папери.

Обсяг депозитів фізичних осіб у березні поточного року збільшився на 2,3% порівняно із 1,2% у лютому та – 0,4% у січні, що свідчить про поступове відновлення довіри населення до банківської системи. З початку року вклади фізичних осіб збільшилися на 3,9% – до 219,7 млрд. грн. Приплив коштів населення спостерігається як в національній, так і в іноземній валютах. У березні вперше в поточному році зафіксовано приплив коштів юридичних осіб до банків, обсяг яких у цьому місяці збільшився на 8,3% (з початку року – на 1,7%) – до 118,3 млрд. грн. У валютній структурі приросту коштів юридичних осіб превалюють депозити в національній валюті. Загальний обсяг депозитів у березні збільшився на 4,3% (з початку року – на 3,1%) – до 338,0 млрд. грн. [6].

Отже, успішний розвиток і надійність банківської системи залежить від постановки аналітичної роботи в банку, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем.

ВИСНОВКИ

Внаслідок істотних змін на фінансовому ринку зростає значення аналізу банківської діяльності як для самого банку, так і для його ділових партнерів, клієнтів, акціонерів і держави в цілому. Регулярне проведення аналізу діяльності банком дозволяє ефективно управляти активними і пасивними операціями, що сприяє максимізації прибутку і забезпеченню стабільного фінансового стану. Це особливо важливо в сучасних умовах, коли загострилося суперництво банків і небанківських фінансово-кредитних установ, що виконують різні операції по залученню вільних грошових ресурсів підприємств і населення.

Основними особливостями сучасного аналізу є всебічне вивчення фінансово-господарської діяльності банків, використання системного підходу до різних видів аналізу та виявлення резервів розвитку суб'єкта господарювання з метою ефективного використання наявних ресурсів.

Отже, за допомогою аналізу можна виявити тенденції діяльності, звернути увагу на слабкі місця і посилити розвиток ефективних напрямів роботи. Тож оцінка фінансового стану є потрібною як для керівництва банку, – щоб знати результати своєї роботи, так і для клієнта чи партнера, щоб знати свого контрагента.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у необхідності більш детального та глибокого вивчення основних об'єктів аналізу банківської діяльності, галузевої структури комерційної діяльності банків України з метою виявлення негативних диспропорцій.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. / О. В. Васюренко. – [5-те вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 311 с. – (Вища освіта XXI століття).
2. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності: підруч. / [А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.]; за ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
3. Кочетков В. М. Основи аналізу банківської діяльності: навч. посіб. / В. М. Кочетков – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. – 116 с.
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, 2005. – 662 с. – (Вища освіта XXI століття)
5. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. / З. І. Щибиволок. – [2-ге вид. стер.]. – К.: Знання, 2007. – 311 с.
6. Основні тенденції грошово-кредитного ринку України за березень 2010 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank-ua.com/trends/cash/>.
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

Вовканич Антоніна Іванівна, здобувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», викладач кафедри економіки Закарпатської філії Київського Славистичного університету, тел. +380312660699